

Identitate și cultură. Studii privind istoria Banatului, coordonator Victor Neumann, Editura Academiei Române, București, 2009, 406 p.

O lucrare nouă de istorie regională, coordonată de profesorul Victor Neumann, consacrat specialist în istoria modernă și contemporană a României și Europei de sud-est, a îmbogățit cu puțină vreme în urmă producția istoriografică cu referire la Banat. Este o apariție remarcabilă, promovată de Academia Română, ce propune o abordare complexă din angulații diverse a fenomenului istoric al unei provincii de frontieră, al unui spațiu multicultural și multiconfesional, așa cum se prezintă ținutul dintre Tisa, Dunăre și Mureș la începuturile epocii moderne și până în cea recentă.

Volumul de *Studii privind istoria Banatului* reunește contribuțiile unor cercetători consacrați ai acestui spațiu, dar și tineri cercetători în formare, el fiind în intenția deschisă declarată, dealtminteri, a profesorului Neumann, începutul unei sinteze mult și de mult așteptate *Istoriei a Banatului*. Doresc să remarc de la bun început efortul consistent în structura volumului cu nu mai puțin de opt studii și intervenții, cu o paletă largă de investigații ale lui Victor Neumann. Tema unei sinteze a istoriei Banatului se regăsește dealtminteri la debutul volumului cât și în încheierea acestuia, dovedind, pe de o parte, motivația apariției acestei lucrări și, pe de altă parte, necesitatea scrierii acestei sinteze pentru provincia istorică bănățeană. Apariția numelui acestei provincii cuprinse între Dunăre, Tisa, Mureș și lanțul Carpaților a suscitat până în perioada recentă nesfârșite discuții în istoriografia multiculturală și ale căror ecouri se regăsesc chiar și acum în unele abordări istorice. Profesorul Martin Rady de la School of Slavonic and East European Studies, University College London a făcut o analiză a genezei numelui Banat al provinciei și a momentului adoptării sale, evidențiind contribuțiile generalului Luigi Ferdinando Marsigli în această privință și a curții imperiale habsburgice în veacul al XVIII-lea. Istoriografia maghiară din perioada pozitivistă și până în epoca recentă a continuat să înscrie acest spațiu în forma *Délmagyarország*.

Partea cea mai consistentă a volumului *Identitate și cultură. Studii privind istoria Banatului* investighează perioada secolelor XVIII-XX, ponderea tematică a cărții vizând însă perioada recentă a istoriei bănățene.

Istoria economică și socială este abordată punctual, prin două studii acordate orașelor Arad și Timișoara în perioada interbelică. Studiul lui Camil Petrescu a abordat probleme de istorie economică, de evoluție socială a metropolei Banatului în perioada interbelică, fiind construit temeinic pe informații din surse arhivistice. Abordarea propusă, deși analiza fenomenul economic, s-a pliat mult și pe tematica volumului, evidențiind abordarea aceluiași fenomen economico-social al Timișoarei interbelice din perspectiva ideologiilor naționaliste în publicațiile locale interbelice. Textul semnat de Mihaela Vizental este ancorat în aceeași tematică economică văzută prin evoluția unei familii Neuman, ce a făcut parte din elita Aradului mai bine de o jumătate de secol. Aportul economic al Banatului după formarea României Mari a fost indiscutabil.

Consistența lucrării prezentate o dau, așa cum este și firesc dealtminteri pentru un spațiu multicultural și multiconfesional, studiile care aduc în prim planul cercetării situația grupurilor etnice și confesionale ale provinciei: germanii, maghiarii, sârbii și evreii. Creșterea și descreșterea comunității germane din Banat în cursul veacului trecut, rosturile economice și culturale în viața provinciei bănățene au fost discutate cu preponderență din perspectivă istoriografică de către cei doi tineri cercetători timișoreni Karla Singer și Patrik Lavrits. Absența unei elite germane cu proprie identitate și, îndeosebi, compromisul cu politica de maghiarizare de la începutul secolului trecut, așa cum remarcă tânărul istoric Patrik Lavrits, au avut consecințe nefaste de lungă durată pentru destinul acestei harnice comunități. Profesorul Miodrag Milin evocă într-un text nostalgic destinul în declin demografic și cultural al comunității sârbești bănățene, de a cărei soartă se simte legat, fiind unul din liderii marcantți ce s-au afirmat în comunitatea științifică a provinciei. Cu siguranță că o abordare a evoluției comunității românești din Banatul sârbesc pe aceleași coordonate demografice, culturale și ale evoluției elitelor în același interval cronologic, făcută în oglindă cu evoluția comunității sârbești din România, ar fi evidențiat un tablou cu similitudini ce merg până la identitate, pe același făgaș al evoluției istorice a acestui spațiu european de turnură.

Studiile profesorului Victor Neumann din cuprinsul acestei cărți conferă substanță și, în egală măsură, jalonează tematica discursului istoric. Textele consacrate istoriei comunității evreiești din Banat în perioada recentă întregesc discuția propusă în structura cărții cu privire la identitatea multiculturală și

multiconfesională a provinciei bănățene. Studiul despre *Evreii din Banat și Transilvania de sud în anii celui de-al doilea război mondial* constituie un model de abordare a unei probleme sensibile din istoriografia română, uneori ignorată, alteori chestiunea fiind prezentată din perspective diverse. Recursul la documentele de arhivă îi conferă consistență și credibilitate. „Tragedia evreilor din Bucovina, Basarabia și Transnistria nu s-a repetat în celelalte regiuni românești, ceea ce necesită o explicație”. Profesorul Neumann, cu contribuții remarcabile în această chestiune, oferă în studiul mai înainte evocat conjunctura politicii interne și externe românești din vremea mării conflagrații, prezentând intervențiile liderilor politici și spirituali români și evrei din Banat și Transilvania ce au dus la anularea planului de exterminare a comunităților evreiești bănățene. În același registru tematic, studiul aceluiași autor despre *Ecoul pogromului de la Iași în presa din Banat* a adus în conul de lumină imaginea violenței, a urii de rasă promovate de un segment al presei din Banat. Ceea ce este interesant în acest studiu, ce evocă idei și oameni din presă implicați în promovarea antisemitismului în Banat, este faptul că aici se regăsește figura lui Nicolae Ilieșiu, unul din cei mai cunoscuți istorici locali ai provinciei, alături de ideologi locali legionari precum Ioan Veverca și anonimi jurnaliști ai vremii. Ideile legionare îmbrățișate, poate temporar, de Nicolae Ilieșiu explică anonimatul în care s-a cufundat în anii de după război și rămânerea în stadiul de manuscris, până la momentul actual, a unei opere istorice *Monografia istorică a Banatului*, căreia i-a consacrat decenii de muncă în perioada interbelică.

Volumul despre *Identitate și cultură* se încheie cu prezentarea făcută de Victor Neumann *Istoria Banatului: proiectul unei sinteze*. Fără îndoială că apariția unei istorii regionale a unei provincii de amploarea statului belgian bunăoară este de mult așteptată în istoriografia română contemporană. Dezideratul se va realiza, după opinia mea, numai odată cu coagularea efortului istoricilor implicați în cercetarea istorică a Banatului, dispersați acum în centre universitare și academice din spațiul românesc și central european.

Dumitru Țeicu